

Haitallisten aineiden vähentäminen varhaiskasvatuksen hankinnoissa – kestävien hankintojen green deal

Ohjeita hankintayksiköille tekstiilikriteerien hyödyntämiseen

ver. 19.1.2024

Haitallisten aineiden vähentäminen varhaiskasvatuksen hankinnoissa
– kestävien hankintojen green deal –sopimuksella halutaan

- vähentää julkisten hankintojen kautta lasten altistumista haitallisille aineille varhaiskasvatuksen ympäristössä.
- lisätä pohjoismaisen ympäristömerkinnän saaneiden tuotteiden ja palveluiden saatavuutta markkinoilla.
- soveltaa niin sanotuista leludirektiivistä ja -laista tulevia alle 36 kuukauden ikäluokkaan kohdistuvia tiukempia kemikaalirajoituksia kaikkien lelujen ja lastenhoitotarvikkeiden hankinnoissa.
- Hankintaorganisaatioiden sekä yritysten hyvä yhteistyö mahdollistaa osaltaan green deal –sopimuksen tavoitteiden toteutumisen kun toimintatapoja ja prosesseja kehitetään. Tavoitteena on, että toimitusketjusta saadaan haitallisia kemikaaleja koskevaa tietoa vaivattomasti pyydettyäessä.
- Nämä ohjeet on tuotettu auttamaan erityisesti tekstiilejä koskevien hankintakriteerien soveltamisessa käytäntöön.
- Ohjeet antavat raamit hyvään toimintamalliin ja auttavat hankintayksiköitä hankinnan suunnittelussa ja toteutuksessa.

Haitalliset aineet huomioitava hankintaprosessissa

Haitalliset aineet kannattaa huomioida koko hankintaprosessissa aina hankinnan suunnittelusta sopimuksen seurantaan. Näin taataan se, että hankintayksikkö saavat sellaisia tuotteita joissa green dealin tavoitteet toteutuvat.

Tässä ohjeistuksessa on vinkkejä mm.:

- strategiseen ohjaukseen ja viestintää.
- markkinoiden kartoitukseen ja markkinavuoropuheluun.
- tarjouspyynnön laatimiseen.
- tarjousten vertailuun.
- sopimuksenaikaiseen seurantaan ja yhteistyöhön.

Hankintaprosessi: Strateginen ohjaus ja viestintä

- Hankinnoissa tulee huomioida organisaation sisäiset strategiat sekä hankintalinjaukset.
- Green dealin tavoitteet kannattaa kirjata hankintoja ohjaaviin *strategioihin ja ohjeisiin*.
- Hankintayksikössä kannattaa luoda *toimintatavat*, joilla haitallisten aineiden huomioiminen sovitetaan omaan hankintaprosessiin. Prosessit ovat jokaisella hankintayksiköllä yksilöllisiä.
- Organisaation sisällä kannattaa viestiä sitoutumisesta hankintojen green dealin tavoitteisiin.
 - **Liitteessä 2** on malli saatekirjeestä jota voi hyödyntää erityisesti varhaiskasvatuksen yksiköille viestimisessä.
- Tavoitteista ja sitoutumisesta tulisi viestiä laajasti toimittajakentälle sekä varhaiskasvatuksen johdolle ja kuntien ko. hankinnoista vastaaville henkilöille.

Hankintaprosessi: Markkinakartoitus

Sisällyttä markkinakartoitus hankintaprosessiin.

- Vuoropuhelun avulla hankintayksikkö varmistaa parhaan tavan, jolla green deal -kriteerejä voidaan yksittäisessä tarjouspyynnössä soveltaa ja hyödyntää. Kilpailutuksessa suositellaan konsultoimaan aina myös hankintajuristia.
- Green deal -kriteerejä voidaan hyödyntää markkinakartoituksessa esimerkiksi:
 - tietopyynnön pohjana,
 - yrityskyselynä,
 - markkinavuoropuhelun lähtökohtana.
- Markkinakartoitusvaiheessa kannattaa kiinnittää huomiota green deal –kriteereiden todentamiseen ja keskustella yritysten kanssa siitä, miten he pystyvät todentamaan eri kriteerit.

Lisää työkaluja markkinavuoropuheluun:
[KEINOn markkinakartoitus –opas](#)

Kartoita kriteerien näkökulmasta haastavat tuotteet

- Kilpailutuksissa voi olla tarpeen selvittää ne tekstiilituotteet jotka ovat haastavia kriteerien vaatimuksien näkökulmasta.
- Keskustelu tulee käydä toimittajien kanssa.

Esimerkkejä tekstiilikriteerien soveltamisen kannalta haastavista tuotteista erityisesti PVC-kriteerin näkökulmasta. Eivät sisälly ko. tuotekategoriaan:

- Rakennusurakoihin sisältyvät verhot esim. pimennys- ja screenverhot
- Turvatekstiilit, kuten peli- ja heijastinliivit
- Leikkivälineet, kuten voimistelumatot
- Vaihtomatot ja muut matot, joiden tulee täyttää vaadittu kestävyys ja puhdistettavuus.

Hankintaprosessi: Tarjouspyynnön laatiminen

- Kerro tarjouspyynnössä sitoutumisesta green dealiin.
- Käytä tarjouspyynnössä green dealin hankintakriteereitä (muista ensin varmistaa niiden käytettävyys markkinakartoituksella).
- Green deal –kriteerit ovat lähtökohtaisesti tarjouspyynnölle asetettuja minimivaatimuksia.
- Itsearviointilomake (Haitallisten aineiden hallinta liite 3) tuottaa hankintayksikölle tietoa yrityksen vastuullisuuteen liittyvästä toimintamallista.
- Hankintayksikkö voi halutessaan kirjata tarjouspyyntöön, että itsearviointilomakkeen vastauksia voidaan hyödyntää KEINOn tekemässä kehitystyössä.
- Suositellaan, että käytetään joko organisaation omaa tai kansallista Code of Conduct –vastuullisuuden vähimmäisvelvoitteita ja haitallisia aineita koskevaa itsearviointilomaketta. Varmista, että toimittaja on sitoutunut sosiaalisen kestävyuden velvoitteisiin toimitusketjussaan (eettiset periaatteet ja vastuullisuuden vähimmäisvaatimukset).
- Kansalliset vastuullisuuden malliasiakirjat: https://vm.fi/-/hankintayksikoille-laaditut-vastuullisuuden-vahimmaisvelvoitteet-julkaistu-tavoitteena-edistaa-sosiaalista-kestavyytta-julkisissa-hankinnoissa?languageId=fi_FI
- **Liite 3.** Haitallisia aineita koskeva Itsearviointi

Hankintaprosessi: sopimusaikainen seuranta

- Sopimuskauden aikana on mahdollisuus tarkastaa tuotteita pistokokein, kunhan tämä on kirjattu sopimukseen. Pistokokeista voi aiheutua kustannuksia toimittajalle. Sopimukseen on hyvä lisätä tieto mahdollisten kustannusten jakamisesta. Pistokokeet kannattaa kohdentaa ns. riskituotteisiin. Tekstiilien osalta ne voivat olla esimerkiksi ihokosketuksessa olevat tuotteet.
- Mikäli käy ilmi, että toimittaja tuotteet eivät täytä tarjouspyynnön kriteereistä, toimittajaa veloitetaan tekemään korjaavat toimenpiteet.
- Hankintayksikön kannattaa määrittää sisäiset toimintaperiaatteet, jos esimerkiksi pistokokeissa ilmenee, että sopimuskumppanin tuotteessa on tarjouspyynnössä kiellettyjä haitallisia aineita. Tämä on tärkeää green dealin hankintayksikön omaa sopimuseurantaa varten.
- Sopimusluonnokseen sekä sopimukseen tulee kirjata seuraamus/sanktio sopimusrikkomuksesta. Näiden rinnalla palkitseminen ja bonukset voivat tulla kyseeseen.

Huomio haitallisiin aineisiin teksteissä

- Tekstiiliteollisuudessa kemikaalien käyttöä säännellään tiukasti REACH-asetuksella. Tuotteiden toimittajien on toimitettava tietoja ECHAN SCIP-tietokantaan, jos esine sisältää SVHC-ainetta yli 0,1 painoprosenttia.
 - Toimittajalla tarkoitetaan:
 - Tuotteiden valmistajat ja kokoajat EU:ssa
 - Tuotteiden EU:hun maahantuojat
 - Tuotteiden jälleenmyyjät EU:ssa ja muut toimitusketjun toimijat, jotka saattavat esineitä markkinoille.
 - Lisätietoa: [Tietojen toimittaminen esineistä SCIP-tietokantaan](#)
 - Mikäli ilmoitusvelvollisuutta ei hoideta asianmukaisesti voi se vaikuttaa epäsuotuisasti yrityksen maineeseen.
- Vaatteiden, muiden tekstiilien, nahkatuotteiden ja jalkineiden valmistusprosessin eri vaiheissa käytetään monia eri kemikaaleja. Kemikaaleja tarvitaan esimerkiksi kuitujen prosessoinnissa, varastoinnissa, värjäyksessä ja erilaisissa viimeistelykäsittelyissä. Osa käytetyistä kemikaaleista poistuu valmistusprosessin aikana, kun taas toisista voi jäädä jäämiä valmiiseen tuotteeseen. (lähde: [TUKES, Tekstiilien, nahkatuotteiden ja jalkineiden kemikaalit](#))
- Tekstiilialalla on käytössä paljon vapaaehtoisia ympäristömerkkejä ja sertifiointeja. **Tyypin 1 -ympäristömerkit** ovat virallisia, mutta vapaaehtoisia merkkejä, jotka perustuvat tiukkoihin ympäristövaatimuksiin ja tutkimustietoon. Sertifiointit auttavat alan toimijoita todentamaan ympäristöväittämiä. EU:ssa käytössä olevia sertifiointeja ovat mm. OEKO-TEX Standard 100, Blue Sign, GOTS, Joutsenmerkki ja OEKO-TEX STeP.

Kiertotalous tekstiilien hankinnoissa

- Julkiset hankintayksiköt voivat edistää toimillaan kiertotalouden toteutumista esimerkiksi tarkastelemalla hankintojensa, erityisesti neitseellisten, resurssien tarvetta. Hankinta yksikkö toimii kiertotalouden periaatteiden mukaisesti esimerkiksi:
 - Hankkien vähemmän mutta laadukkaampia tekstiilejä
 - Hankkien pitkäikäisempiä tekstiilejä
 - Vähentämällä hankinnoissa neitseellisten raaka-aineiden käyttöä
 - Suosimalla korjattavissa olevia tuotteita ja huolehtimalla oikeaoppisesta kierrätyksestä tekstiilin tullessa elinkaarensa päähän
 - Hankkimalla käyttöönsä kierrätysmateriaaleista valmistettuja tuotteita*
 - Huom! Kierrätysmateriaaleista valmistettujen tekstiilien kemikaalivaatimuksiin tulee kiinnittää erityistä huomiota.
- Kiertotaloutta tukevissa hankinnoissa huomioidaan mm. laatu, kestävyys, korjattavuus, huollettavuus ja kierrätettävyys.
- Vältä tuotteita, joissa on metallisia tai muovipohjaisia painatuksia ja koristeita (erilaiset kuvat, logot, glitterit, paljetit tms.).
- Mikäli julkinen hankkija haluaa tehdä tekstiilihankintoja kiertotalouden periaattein, on varmistettava etteivät kierrätystekstiilit sisällä mainittuja haitallisia aineita. Asia on syytä ottaa esiin markkinavuoropuhelussa, jotta löydetään sopiva tapa kriteerien todentamiseen.
- Hankkijan kannattaa suosia materiaaleja, joiden ostokriteerit, materiaalin alkuperä sekä materiaalin laatu ovat tiedossa. Poisto- ja kierrätysmateriaalin hankinnan ja toimintaprosessin kehittäminen organisaatiossa tukee turvallista kiertotaloutta.

Kierrätyskuidusta uusia tuotteita

- Kierrätyskuidusta valmistettu tuote tulkitaan uudeksi tuotteeksi.
- Kierrätyskuitujen käyttö kehittyy koko ajan, jonka vuoksi on tärkeää selvittää markkinatilanne hankinnan suunnittelun yhteydessä.
- Todentamisessa voidaan hyödyntää [GRS eli Global Recycled Standard](#) kansainvälistä kierrätysstandardia. Sertifikaatti todistaa, että tuotanto on vastuullista ja ympäristövaikutukset minimoitu. Kaikki tuotannossa käytetyt kemikaalit tulee dokumentoida ja haitallisten kemikaalien käyttäminen on kielletty.
 - Jos tuote on merkitty GRS-sertifikaatilla, siinä tulee olla vähintään 50% kierrätysmateriaalia.

Lisätietoa:

- [Circwaste – kohti kiertotaloutta hanke \(5/2022\) Kiertotaloushankintojen käsikirja](#)

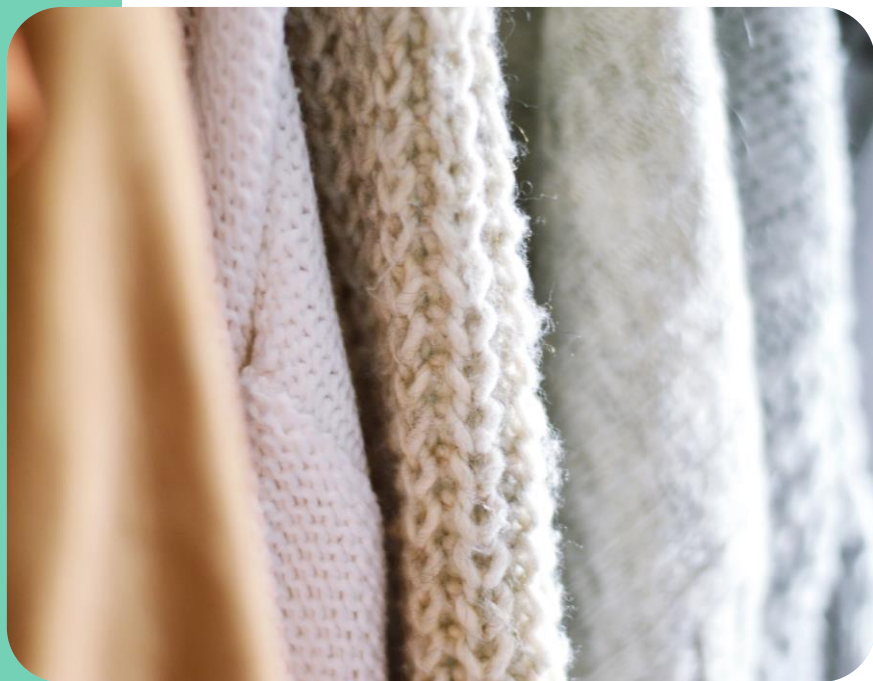
Tekstiilien laatuun ja kestävyYTEEN vaikuttavia ominaisuuksia

- Tekstiileillä on eri tyyppisiä ominaisuuksia, jotka vaikuttavat merkittävästi niiden käyttöikään. Näitä ominaisuuksia ovat esimerkiksi:
 - Kutistuminen ja venyminen pesun ja kuivauksen aikana
 - Lujusominaisuudet, kuten repeämisvoima ja hankauksen kesto
 - Nukkaantumattomuus
 - Värien pesunkesto
 - Hien kesto
 - Valon, UV-säteilyn, kesto

- Sertifikaattien ja standardien käyttö on vapaaehtoista ja ne sertifikaatista riippuen voivat keskittyä hyvin moniin eri tekstiilien ympäristö- ja terveysvaikutuksiin, kuten vähähiilisyteen, materiaalien alkuperään, haitallisiin kemikaaleihin jne.
- Vaikka sertifikaatit ja standardit eivät välttämättä sellaisenaan suoraan käy green dealin kriteerien todentamiseen, sertifiointia varten hankittu tieto auttaa toimittajaa tuottamaan tietoa hankintayksikölle myös green dealin kriteerien todentamiseen.
- Standardisointi kehitty jatkuvasti ja uusimpia standardisoinnin kohteita ovat esimerkiksi mikromuovien määrityksen testimenetelmästandardit sekä kiertotalouden standardisointi.
- Suomessa tekstiilituotteiden testausta ja standardointia säätelevät useat eri tahot. Tärkeitä sidosryhmiä ovat [SFS - Suomen Standardisoiimisliitto ry](#), [Tukes - Turvallisuus- ja kemikaalivirasto](#) sekä [EU kemikaalivirasto \(ECHA\)](#).
- Lue lisää tällä hetkellä tekstiilialalla käytettävistä standardeista Suomen Tekstiili ja Muoti Ry:n [Tunnetko tärkeät tekstiilistandardit?](#) - julkaisusta.
- Jos hankitaan kierrätyskuitua tai uusia biopohjaisia materiaaleja sisältäviä tekstiilejä, niin laadun varmistamisen merkitys (esim. värien kesto, kuidun pesunkestävyys, haitalliset aineet) korostuvat. Näistä voi varmistua vaatimalla laatu- ja huoltotilanteissa. Green deal –sopimuksen näkökulmasta tulee varmistaa, etteivät tuotteet sisällä haitallisia aineita yli sallittuja pitoisuuksia.
- **Puolueettomat tekstiililaboratoriot** testaavat tuotteiden laadun ja soveltuvuuden käyttötarkoitukseensa. Testeillä voidaan varmistaa materiaalin käyttäytyminen ennakoitavissa olevissa käyttö- ja huoltotilanteissa. Green deal –sopimuksen näkökulmasta tulee varmistaa, etteivät tuotteet sisällä haitallisia aineita yli sallittuja pitoisuuksia.

Lähde: Opas vastuullisiin ja laadukkaisiin tekstiilihankintoihin 2023

Tarkemmin ja laajemmin tekstiilien kiertotaloutta käsittelevät seuraavat oppaat

Tutustu oppaisiin:

- [Opas vastuullisiin ja laadukkaisiin tekstiilihankintoihin, 2023.](#)
[Motiva Services Oy.](#)
- [Näkökulmia kierrätysmateriaalin hyödyntämisestä julkisissa hyvinvointialan tekstiilihankinnoissa. Turun ammattikorkeakoulun raportteja 292.](#)

Palonestoaineet sisustusmateriaaleissa

- Palonestoaineiden avulla hidastetaan materiaalien syttymistä. Jotkin palonestoaineet ovat kuitenkin osoittautuneet terveydelle haitallisiksi, ja nämä tuleekin korvata turvallisemmilla yhdisteillä. Paloturvallisuusvaatimuksiin voidaan päästä myös muilla menetelmillä. Tekstiilin syttymisherkkyys riippuu mm. tekstiilin kuitusisällöstä sekä tekstiilin rakenteesta. Tiivis, paksu ja painava tuote syttyy hitaammin kuin ohut ja kevyt. Siten syttyvyyteen voidaan vaikuttaa esimerkiksi kankaan laadulla, materiaalilla sekä erityisominaisuuksilla.
- Palonestoaineiden tarpeetonta käyttöä sekä vaaralliseksi todettuja tai epäiltyjä aineita tulee välttää. Palonestoaineille altistutaan ravinnon, sisäilman ja pölyn kautta. Joidenkin yhdisteiden epäillään lisäävän esimerkiksi imusolmukesyövän riskiä.
- Varhaiskasvatuksen tiloissa huomioidaan paloturvallisuusvaatimukset koskien verhoja, pehmustettuja istuinhuonekaluja, irtomattoja, vuodetekstiilejä, patjoja sekä muita käyttötapansa ja materiaalinsa puolesta näihin rinnastettavissa olevia tuotteita.
- Puolueettomat testilaboratoriot tarjoavat standardiin perustuvia palotestejä (SFS – EN ja SFS-EN ISO).
- Mm. Rakennustieto julkaisee ohjeita julkisten tilojen sisustusten paloturvallisuuteen liittyen.
- Lisätietoa: [THL](#), [Allergia- iho- ja astmaliitto ry](#)

Kriteeripankista löydät kriteereitä vastuullisiin hankintoihin KEINO

- Motivan ja KEINO-osaamiskeskuksen tarjoama maksuton www.kriteeripankki.fi on kaikille avoin palvelu. Vastuullisuuskriteereitä voi suodattaa hankintakategorian ja vastuullisuustavoitteen perusteella. Käytössä on myös vapaasanahaku.

KRITEERISTÄ LÖYTYVÄT TIEDOT:

- > Kriteerin taso: edelläkävijä vs. perustaso
- > Kopioitava kriteeriteksti
- > Todentamistapa
- > Perustelut, mihin vaatimus vaikuttaa tai miksi se on hyödyllinen

KRITEERIPANKIN KRITEERIT OVAT:

- > Markkinatilannetta vastaavia eli kriteerit täytettäviä tuotteita/palveluita on saatavilla
- > Markkinaa kannustavia
- > Hankintalain mukaisia eli syrjimättömiä, todennettavia, vertailukelpoisia ja hankinnan kohteeseen liittyviä

Kriteeripankissa julkaistavat kriteerit:

- vastuullisuuskriteerit työvaatehankintoihin
- green deal -sopimusyhteistyössä kehitetyt haitallisten aineiden vähentämiseen ohjaavat kriteerit tekstiilihankinnoille

Hankintayksikkö tarkistaa ja asettaa aina itse kriteerien tason omien tavoitteiden, tarpeiden, resurssien ja markkinakartoituksen perusteella.

KEINO

Kestävien & innovatiivisten
julkisten hankintojen
verkostomainen osaamiskeskus

Kiitos

[@hankintakeino](#)

[@keino-osaamiskeskus](#)

[@hankintakeino](#)

[hankintakeino.fi](#)